

Aktuální otázky lidských práv

Vážené dámy a pánové,

v aktuálním Bulletinu se ještě vracíme k prázdninovým zážitkům z prestižních letních škol, které se věnovaly problematice lidských práv a mezinárodního práva. Kristýna Foukalová přispěla reportáží z proslulé Florencie, kde se každoročně schází evropský lektorský výkvět a respektovaný European University Institute doširoka otevře brány i cizím krátkodobým návštěvníkům z řad studentů. Je více než potěšitelné, že za krátkou dobu se podařilo vybudovat mezinárodně konkurenceschopnou akci, o níž se začíná vědět, také u nás. Na úpatí krkonošských hor se vedle výborných teoretiků představily třeba i generální advokátka při Soudním dvoru EU Eleanor Sharpston a soudkyně tamtéž Sacha Prechal. Třeba vás povídání čerstvých účastnic naladí na účast v příštím roce.

Hostující příspěvek Pavla Daňka zaostřuje pozornost na Bělorusko a dívá se, jak pokračuje vývoj v tamní společnosti a nakolik pomáhají kvalitě dodržování lidských práv a demokracie zahraniční aktéři. Lukáš Hoder se pustil provokativním příspěvkem do debaty ohledně přínosu sledování internetu, zatímco Melanie Phamová informuje, jak tragické důsledky může mít nekontrolovaný pobyt dětí na sociálních sítích.

Z dění na poli mezinárodní trestní spravedlnosti vám přinášíme zamyšlení Lindy Janků a Markéty Glacové o perspektivách a případných důsledcích stíhání představitelů Izraele před Mezinárodním trestním soudem kvůli incidentu lodí plujících z Turecka do pásma Gazy v květnu 2010. Ondřej Vykoukal pak informuje o iniciativě Africké unie usilující o vytvoření afrického regionálního trestního soudu.

Závěrem bychom vás rádi pozvali na mezinárodní odborný seminář, který Centrum ve spolupráci s Právnickou fakultou Masarykovy univerzity pořádá v úterý 15. října v prostorách fakulty k aktuálnímu a debatovanému tématu přistoupení Evropské unie k Evropské úmluvě o lidských právech. Podrobnosti o programu a jména přednášejících naleznete uvnitř Bulletinu.

Dobrou zprávu máme i pro zájemce o spolupráci s naším Centrem. Do 15. října 2013 vítáme přihlášky zájemců o stáž, podrobnosti naleznete na dalších stránkách.

Poučné chvíle s Bulletinem přeje
za Centrum pro lidská práva a demokratizaci
Hubert Smekal.

Obsah

Toskánské lidskoprávní léto

1) Mezinárodní trestní spravedlnost | 6

Izraelští představitelé před Mezinárodním trestním soudem?

Africká konkurence Mezinárodního trestního soudu

2) Evropský systém ochrany lidských práv | 9

Bělorusko současnosti a jeho nejasný vztah s EU

Tragické následky kyberšikany II – lze se nějak chránit?

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva | 15

Právo na léky: patenty farmaceutických korporací a jejich lidskoprávní limity

Jak moc špiclovat internet?

4) Česká republika a lidská práva | 20

Referendum o církevních restitucích a ochrana vlastnictví

Zpráva o české zahraniční politice za rok 2012

Letní škola “Courts and Judges - The View from a Mountain”

+ Monitoring lidskoprávních publikací: Přehled aktuálních článků o lidských právech

Servis pro zájemce o lidská práva na webu Centra

Pokud se zajímáte o lidská práva, na webu Centra najdete několik zajímavých stránek, které by vám mohly usnadnit práci.

Na webu je i *beta verze* našeho Manuálu k výzkumu lidských práv s řadou odkazů na užitečné zdroje včetně výzkumných mezinárodněprávních a lidskoprávních manuálů amerických univerzit nebo lidskoprávních blogů.

Více na www.centrumlidskaprava.cz.

Toskánské lidskoprávní léto

Kristýna Foukalová

Začátek nového semestru je vynikající příležitostí k poslednímu zasněnému zavzpomenutí na příjemné letní měsíce, před definitivním ponořením se do neodbytných podzimních studijních i pracovních povinností a úkolů. Pojdme se tedy společně přesunout, alespoň v myšlenkách a na papíře (třeba i elektronickém), do slunného Toskánska druhé poloviny letošního června...

...Právě tam a tehdy se totiž odehrával již 24. ročník lidskoprávní letní školy pořádaný Evropským univerzitním institutem (EUI). Ve dvou týdnech od 17. do 28. června se v kopci nad renesanční Florencií (směrem na vyhlídkové Fiesole) sešlo na osm desítek větších či menších lidskoprávních nadšenců, studentů, akademiků i praktikujících profesionálů ze všech koutů světa, aby se něco přiučili především o tématu extraterritoriality lidských práv.

Lidskoprávní letní škola EUI je totiž tradičně rozdělena do dvou větších bloků – jeden slouží jako takový širší úvod do dané tematiky a je tvořen pouze jedním obecným kurzem, do druhého se pak řadí několik specializovaných kurzů provázaných společným leitmotivem. Onen obecný kurz letos nesl lákavý název *From Human Rights to Cosmopolitan Law* a přednášel jej po celý první týden Olivier de Frouville, francouzský profesor, který dokázal – alespoň na české poměry – netěfele podat filozofický vývoj myšlenky lidských práv a zároveň nás i na závěr k našemu překvapení pobavit svými zážitky z praxe člena jedné z pracovních skupin fungujících při Radě OSN pro lidská práva.

Specializované kurzy pod tematickou hlavičkou *Human Right as Cosmopolitan Law? Extraterritorial Human Right Obligations in International Law* se pak rozbíhaly do nejrůznějších mezinárodněprávních oblastí, od konstitucionalizace mezinárodního práva přes aplikaci lidských práv na palestinských okupovaných územích či extraterritoriální aplikaci hospodářských a sociálních práv až k mořskému právu a potírání pirátství. Jedny z vůbec nejzábavnějších hodin proběhly při rozebírání pojmu jurisdikce státu v různých lidskoprávních úmluvách s Marko Milanovicem, strhujícím srbským lektorem, jehož energická gestikulace a výraz, ironický humor a vůbec pohlcení jednotlivými hodinami je učinilo nezapomenutelnými. Neméně vynikající byly i lekce argentinského profesora Jorga Viñualese, s jehož zasněným výkladem jsme odhalovali vzájemné spletnosti a spojitosti mezi lidskými právy, životním

prostředím, obchodem a investicemi v mezinárodním právu, a to i za pomoci jeho názorných obrázků, načrtávaných s právníkem „umem“ pro lepší pochopení (a snad i pro oživení a pobavení studentů).

Dlužno dodat, že ne všichni lektori byli tak zábavní jako dva zmínění, ba naopak pár jich bylo vyloženě nezábavných, na druhou stranu úplně všichni nám zadali kvalitní a výživnou literaturu, která mohla kompenzovat i ony slabší lektorské výkony v samotných hodinách.

Mezi top přednáškami však nelze zapomenout ještě na „distinguished lecture“ bývalé místopředsdkyně Evropského soudu pro lidská práva, pro mě velmi inspirativní Françoise Tulkens, která se navíc věnovala nanejvýš aktuálnímu tématu: souvislostem hospodářské krize a lidských práv v rámci Evropské úmluvy, specificky pak otázce chudoby ve štrasburské judikatuře.

Florence. Foto: Kristýna Foukalová.

Nastíněné přednášky a debaty ovšem nebyly jedinou náplní lidskoprávní letní školy. Všichni účastníci totiž dostali atraktivní příležitost v podstatně neomezeného vstupu (samozřejmě v rámci otevíracích hodin, ovšem ty připadaly i na sobotu) do knihovny EUI. Přitom tato knihovna je vskutku prvotřídní, skýtající na půl milionu svazků z oblasti práva, ekonomie, historie, politologie a dalších sociálních věd [1], a to spolu s nespočtem množství dalších materiálů dostupných elektronicky. Ve srovnání se sbírkami českých právnických fakult (nemluvě o těch, jejichž knihovny jsou třeba na několik let v rekonstrukci...) opravdu něco neuvěřitelného, knihmilovné oči jen přecházely. Návštěvníci z letní školy si sice nemohou knihy půjčovat absenčně, což je škoda, ovšem nic jim nebrání si alespoň pořizovat fotokopie zajímavých titulů; stejně tak si mohou stahovat elektronické materiály, byť i k nim mají omezený přístup – nicméně lepší něco nežli nic.

Krom všemožných studijních příležitostí nabídla florentinská letní škola svým účastníkům též vyžití kulturní. Nejednalo se přitom jenom o tradiční seznamovací párty či příjemné coffee breaky spojené s klábosením i vážnými debatami s dalšími letními

studenty nebo i s přítomnými lektory. S profesionální průvodkyní a zároveň doktorandkou na EUI jsme totiž mohli též několikrát poznat Florencii a zavítat třeba do slavné galerie Uffizi, kde pro nás (studenty EUI) byla mimořádně zpřístupněna snad ještě slavnější – a hlavně běžně uzavřená – Vasariho chodba! O víkendu jsme zase mohli svým mozkovým závitům dát odpočinout na výletě po vinném regionu Chianti, při němž samozřejmě nechyběla nezbytná ochutnávka místního vína ve starobylém opatství a na jehož poslední zastávce jsme stihli nakouknout i do středověkého věžovitého městečka San Gimignano, jež je pro turisty bez auta či jiného motorového dopravního prostředku téměř nedostupné. O dokonalou tečku za takovým výletním dnem se pak postarala právě vyhlášená sangimignanská zmrzlina, nabízená v nejrůznějších méně či více obskurních příchutích, takže si vybere skutečně kdokoli.

Ach... Tak už jste se taky zasnili, nechali své podzimní starosti ty tam a nemůžete se dočkat příštího léta spolu s dalším ročníkem lidskoprávní letní školy EUI? Vůbec se Vám nedivím. Osobně jsem z Florencie odjížděl jen nerada, přes všechny drobné nepřijemnos-

ti (počínaje ne vždy fungující klimatizací, přes velikost „letněškolní“ skupiny a konče několika uspávacími lektory) celkově nadšená a bohatší nejen o nové znalosti a poznatky či sociální kontakty, ale také o tlustou složku nakopírovaných materiálů z knihovny EUI (ani nemluvě o hromádce tištěných čtecích materiálů pro jednotlivé kurzy) a hlavně o spoustu studijních i nestudijních zážitků, z Florencie, Fiesole, ale i vzdálenější Bologne či bližší Pistoie s mj. neodolatelnou restaurací „Vecchia Praga“, kde si můžete pochutnat na Libuši, Patočkovi anebo třeba Baxovi (jak se tedy jmenují tamní pizzy, calzone či crostoni)! A to všechno dohromady už opravdu stojí i za pro někoho odrazující částku 650 euro, kterou činí školné (a zčásti stravné) téhle lidskoprávní akce; zvláště když máte to štěstí, že Vám přispěje fakulta nebo zaměstnavatel...

Závěrem už jen dodám pro všechny již rozhodnuté nevynechat příští ročník lidskoprávní letní školy EUI, avšak i pro ty zatím váhající: nadcházející čtvrtstoletý ročník se ponese v duchu tématu náboženské svobody. A pokud by Vás vlastně vůbec nebavila lidská práva, ale naopak třeba právo EU – pak i Vy vězte, že se stejně můžete zúčastnit atraktivní letní školy EUI, neboť hned na její lidskoprávní variantu navazuje v totožném duchu varianta evropskoprávní, v níž též nechybí skvělí vyučující, zajímavá aktuální témata kurzů, doprovodné kulturní akce, zkrátka nic z toho, pro co stojí zato se alespoň na dva letní týdny do boccacciovské Villy Schifanoia podívat.

EUI, Florencie. Foto: Kristýna Foukalová

Poznámky:

[1] Dle informací na vlastních stránkách: European University Institute. About the Library (<http://www.eui.eu/Research/Library/AboutTheLibrary/Index.aspx>).

Centrum
pro lidská práva
a demokratizaci

akademický think-tank,
člen mezinárodní sítě
lidskoprávních center
a řešitel grantových
projektů

hledá STÁŽISTY / STÁŽISTKY

pro pravidelné psaní textů do Bulletinu o lidských právech, řešení grantových projektů, přípravu policy paperů a seminářů v tematických oblastech

- Česká republika a lidská práva,
- Evropský systém ochrany lidských práv,
- Mezinárodní politika, byznys a lidská práva,
- Mezinárodní trestní spravedlnost.

Zájemci necht' pošlou do **15. října 2013** na e-mailovou adresu info@centrumlidskaprava.cz zprávu obsahující v předmětu slovo „Stáž“ a za pomlčkou název tematické oblasti, které by se chtěli věnovat. Do obsahu zprávy uveďte zdůvodnění svého zájmu a do přílohy e-mailu přiložte svůj životopis.

Bližší informace o činnosti Centra naleznete na webových stránkách

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Izraelští představitelé před Mezinárodním trestním soudem?

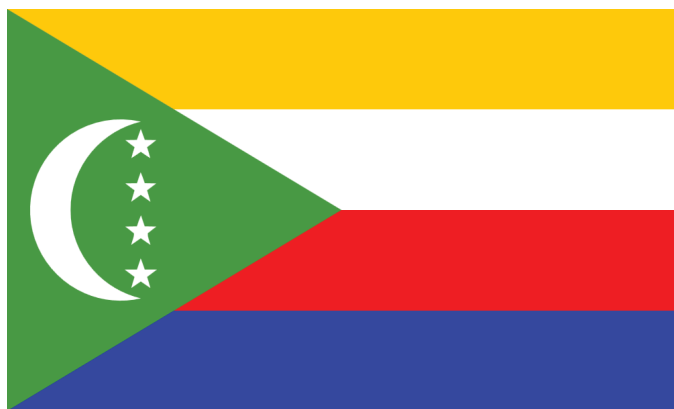
Linda Janků, Markéta Glacová

V polovině května 2013 předali zástupci istanbulské právní společnosti Elmadag jménem vlády Komorského svazu oznámení o situaci nasvědčující spáchání zločinů spadajících do jurisdikce Mezinárodního trestního soudu (MTS).[1] Jako smluvní strana mohou komorští představitelé požádat úřad žalobkyně MTS o prošetření jakékoli situace s cílem zjistit, zda je důvod vznést proti určité osobě či osobám obvinění ze spáchání zločinů podle mezinárodního práva (čl. 14 Římského statutu). Žalobkyně MTS ve věci zahájila předběžné vyšetřování.

Konkrétně se případ týká událostí z 31. května 2010, při nichž Izrael zadržel šest lodí s humanitární pomocí plujících z Turecka do pásma Gazy. Při zásahu izraelských jednotek bylo zabito devět osob. Operace způsobila diplomatickou roztržku mezi oběma zeměmi a vyvolala nesouhlas mezinárodního společenství. Prošetřovala ji také Rada pro lidská práva, jež za tímto účelem sestavila tříčlenou nezávislou komisi.[2] Její výsledná zpráva konstatovala, že došlo k porušení mezinárodního práva a izraelský útok na flotilu charakterizovala jako brutální a nepřiměřený. Hlavní loď z celé flotily, na níž došlo ke zmíněným devíti obětem na životech, přitom plula pod vlajkou Komorského svazu, díky čemuž má MTS nad incidentem územní jurisdikci dle čl. 12 odst. 2 písm. a) Římského statutu.

Po snaze Palestinské samosprávy, aby MTS prošetřil údajné zločiny spáchané izraelskými ozbrojenými složkami v rámci operace Lité olovo v pásmu Gazy (rozhodnutím z dubna 2012 se touto situací soud odmítl zabývat s odkazem na nejasný právní status Palestiny jako státu, blíže viz Bulletin č. 10/2012), se tak jedná o další pokus přivést hledáček žalobkyně Mezinárodního trestního soudu na incident spáchaný v rámci izraelsko-palestinského konfliktu.

Otázka, zda se Fatou Bensouda bude situací zabývat a zahájí vyšetřování, úzce souvisí s širší otázkou tzv. prosecutorial policy (politiky obžaloby) MTS a vzrůstající kritikou, jež je v této souvislosti vůči soudu poslední dobou směřována. Důvodem je především výrazná převaha řešených situací a stíhaných případů týkajících se zločinů spáchaných na africkém kontinentě, které zahrnují státy, jež nejsou na mezinárodní politické scéně hlavními hráči či jejich blízkými spojenci.[3]

Vlajka Komorského svazu a Izraele. Foto: www.commonswikiimedia.org.

Zdá se, jakoby se úřad žalobce dlouhodobě vyhýbal případům, které by se mohly nepříznivě dotýkat některých klíčových velmocí jako např. Velká Británie či USA, což přispívá k rozladěnosti řady příznivců mezinárodní trestní spravedlnosti.

Právě případné zahájení vyšetřování situace týkající se izraelsko-palestinského konfliktu by s ohledem na vysokou politickou citlivost situace na Blízkém východě znamenalo vstup do samého středu těchto dosud vyhýbaných vod. Tento krok by tak podle některých mohl být podobně přelomovým případem pro obnovení prestiže a důvěry v nezávislost MTS, jakým bylo v roce 1986 pro Mezinárodní soudní dvůr (MSD) rozhodnutí ve věci *Nikaragua v. USA*. Tak jako tehdy MSD by mohl Mezinárodní trestní soud tímto krokem ukázat, že aplikuje právo nestranně bez ohledu na to, zda se rozhodnutí dotkne zájmu světové mocnosti či politicky spíše nevýznamného státu. Podle jiných by však takové rozhodnutí naopak znamenalo pro MTS pomyslný polibek smrti, neboť by zmrazilo veškeré naděje v poslední dobou relativně slibně se vyvíjejícím vztahu soudu s USA a připravilo soud o podporu i některých dalších důležitých zemí a jejich spojenců (např. Velké Británie). To by mělo dopad

na mnoha úrovních a ve výsledku by to soudu, jež je na politické podpoře států do značné míry závislý, spíše uškodilo.

Která z těchto variant se více blíží pravdě či zda by nastaly obě současně, zůstává otázkou. Je nepochybné, že rozhodnutí zahájit vyšetřování incidentu spjatého s izraelsko-palestinským konfliktem by vyvolalo bouřlivé politické reakce, jejichž širší důsledky pro postavení soudu a vývoj blízkovýchodního konfliktu je obtížné předvídat. V situaci, kdy se soud potýká s finančními problémy a počet aktuálně řešených případů se patrně pohybuje na hranici toho, co může obžaloba s danými kapacitami zvládnout, proto není příliš pravděpodobné, že by se Fatou Bensouda na tento tenký led pustila. Rozhodnutí však záleží pouze na ní a není vyloučené, že se nakonec dočkáme překvapení.

Mezinárodní trestní soud. Foto: Alkan de Beaumont Chaglar, www.flicker.com

Poznámky:

[1] Komorský svaz, zkráceně Komory, je ostrovní republika v Indickém oceáně ležící mezi Madagaskarem a Mozambikem. Smluvní stranou Římského statutu je od 18. srpna 2006.

[2] Jejimi členy byli ustaveni tři odborníci na mezinárodní právo: bývalý soudce MTS Karl T. Hudson-Phillips jako předseda komise, sir Desmond de Silva, bývalý hlavní žalobce Mezinárodní trestní tribunál pro Sierra Leone, a Mary Shanthi Dairiam, obhájkyň práv žen v asijsko-pacifické oblasti.

[3] V rámci předběžných vyšetřování sice úřad žalobkyně MTS vyvíjí činnost i v jiných oblastech (např. Afghánistán či Jižní Osetie), avšak ani zde se dle dosavadního vývoje nezdají být ve hře zásadnější obvinění vůči představitelům zainteresovaných velmocí. Blíže viz *Preliminary examinations. International Criminal Court* (http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/structure%20of%20the%20court/office%20of%20the%20prosecutor/comm%20and%20ref/Pages/communications%20and%20referrals.aspx).

Africká konkurence Mezinárodního trestního soudu

Ondřej Vykoukal

O problematice vztahu afrického kontinentu a Mezinárodního trestního soudu v Haagu (MTS) v Bulletinu informujeme poměrně často (viz Bulletin 3/2013, 4/2013), neboť se jedná o téma stále aktuálnější a zásadnější pro budoucí fungování MTS. O jeho důležitosti svědčí i studie s názvem Afrika a Mezinárodní trestní soud, kterou v červenci 2013 publikoval britský think tank Chatham House.[1] Vedle známých problémů, jako je zaměření MTS na africké země a odpor některých afrických zemí vůči MTS spojený se stíháním keňského a súdánského prezidenta, se ve studii objevila i otázka, která není mezi naší odbornou veřejností příliš diskutovaná a ani ze strany MTS není (nebo alespoň nijak veřejně) reflektována. Jedná se o stále pravděpodobnější možnost vzniku samostatného afrického trestního soudu, který by fungoval vedle, či spíše navzdory, celosvětovému haagskému soudu.

Myšlenka na vznik afrického trestního soudu se mezi africkými zeměmi objevila již v 70. letech, kdy se v Africe uvažovalo o zřízení soudu zabývajícího se zločinem apartheidu. V 80. letech poté Guinea navrhovala zřízení soudu pro stíhání porušování lidských práv a dalších mezinárodních zločinů, namísto toho však byla vytvořena “pouze” Komise pro lidská a občanská práva.[2]

V současnosti diskutovaná podoba afrického trestního soudu spočívá ve spojení Afrického soudu pro lidská a občanská práva a Afrického soudního dvora a rozšíření příslušnosti takto vzniklého soudu i na mezinárodní a přeshraniční zločiny. V orgánech Africké unie se tato podoba soudu projednává již od roku 2004, kdy byla ustavena komise s cílem zpracovat studii na toto téma. Mezi jednotlivými státy Africké unie ovšem tato otázka začala být aktuální až v posledních letech, a to z několika důvodů.

Summit k 50. výročí Africké unie. Foto: U.S. Department of State, www.flicker.com

Prvním důvodem je již zmíněný vzrůstající odpor některých afrických států vůči MTS (nejzřetelnější je tento odpor v současnosti např. v Súdánu nebo v Keni) a zvyšující se počet soudních řízení u evropských soudů proti údajným africkým pachatelům mezinárodních zločinů, a to na základě konceptu univerzální jurisdikce. Dalším důvodem je již dlouhletý příběh Senegalu a jeho neúspěšných snah o stíhání bývalého čadského prezidenta Hissene Habrého (viz Bulletin 4/2011 a 3/2012), a s tím související zájem afrických států soudit Habrého místo senegalského soudu před trestním soudem africkým.[3] Třetím důvodem je článek 25 odst. 5 Africké charty demokracie, voleb a vlády, přijaté na půdě Africké unie, který ukládá Africké unii formulovat novou, pro Afriku vskutku charakteristickou, skutkovou podstatu mezinárodního zločinu neústavní změny vlády (*unconstitutional change of government*). Článek rovněž předpokládá, že tento zločin by měl soudit právě nový africký trestní soud.

Z těchto důvodů vznikl v roce 2012 dodatkový protokol k Chartě Afrického soudu pro lidská a občanská práva, který rozšiřuje soud i o trestní komoru a který čeká už pouze na své přijetí ve Shromáždění hlav států Africké unie. S blížícím se vznikem nového afrického soudu, jakkoli není vznik soudu vůbec jistý, se ovšem objevují nemalé problémy související s jeho budoucím fungováním.

Prvním problémem může být velmi uzavřený proces vzniku textu dodatkového protokolu. Oficiálně trval tento proces 3 roky, ovšem reálně měli legislativci z jednotlivých zemí velmi málo času na připomínkování textu a nevládní experti a další zástupci občanské společnosti téměř neměli možnost se k textu vyjádřit. O uzavření procesu svědčí i fakt, že text protokolu zatím nebyl oficiálně zveřejněn na webových stránkách Unie. Pro tak důležitý dokument, jakým protokol bezpochyby je, by širší diskuse nad jeho textem jednoznačně prospěla a do určité míry by i předešla budoucím výkladovým problémům a sporům. Druhým, ryze praktickým problémem bude financování soudu, které je esenciálním předpokladem pro jeho řádné a především rychlé fungování. Dobrou představu o tomto problému dává fakt, že současný rozpočet MTS činí čtrnáctinásobek rozpočtu Afrického soudu pro lidská a občanská práva a dvojnásobek rozpočtu celé Africké unie! Třetím a z našeho pohledu možná nejzásadnějším problémem bude vztah mezi novým africkým soudem a MTS, a to s ohledem na skutečnost, že 34 afrických států je v současnosti smluvní stranou Římského statutu. Zůstává zatím nezodpovězenou otázkou, jak a kým bude řešen střet jurisdikcí těchto soudů, který je zřejmě nevyhnutelný.

Středo Africké unie: Foto: Maria Dyveke Skjve, www.commonswiki.org

Zda a v jaké podobě skutečně africký trestní soud vznikne, zatím není jasné, i když podle serveru IRIN (Integrated Regional Information Networks) [4] je přijetí zmiňovaného protokolu, který de facto nový soud zakládá, všeobecně očekáváno. Co ovšem jasné je, je fakt, že pokud soud skutečně vznikne, může od základů ohrozit pracně a dlouhá léta budovaný současný systém mezinárodní trestní spravedlnosti založený na autoritě MTS a závazku jednotlivých smluvních stran Římské úmluvy dodržovat svoje závazky z něho plynoucí, především respektovat a vykonávat rozhodnutí haagského soudu.

Poznámky:

[1] Chatham house je prestižní britský think tank, založen již v roce 1920, jehož součástí je i Královský institut pro mezinárodní vztahy. Je dlouhodobě hodnocen jako nejlepší ne-americký think tank. Více na: www.chathamhouse.org.

[2] Komise, původním názvem African Commission on Human and Peoples' Rights, vznikla v roce 1987 na základě Africké charty lidských a občanských práv jako instituce pro interpretaci Charty a monitorování jejího dodržování ve státech, které jsou jejími smluvními stranami.

[2] Proces nakonec v Senegalu začal letos v červenci.

[3] IRIN je server vzniklý při Úřadu pro koordinaci humanitárních vztahů OSN poskytující zprávy a analýzy z této oblasti.

Zdroje:

Plessis, M., Maluwa, T., O'Reilly, A.: *Africa and the International Criminal Court*, July 2013, Chatham House. (http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/International%20Law/0713pp_iccafrica.pdf).

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Bělorusko současnosti a jeho nejasný vztah s EU

Pavel Daněk

Na začátku července tohoto roku byl v Bělorusku k 18 měsícům vězení odsouzen občanský aktivista a místopředseda Svazu liberálních demokratů Andrej Hajdukou. Ihned po vynesení rozsudku byl zařazen lidskoprávním centrem Viasna na seznam politických vězňů. To vše se odehrálo na pozadí Paleckisovy zprávy oznamující pokrok na poli lidských práv v Bělorusku či dočasné zrušení vízových sankcí pro ministra zahraničí Vladimira Makeje. Jakým směrem se běloruský režim ubírá a co z toho plyne pro EU? Je současná unijní politika tou správnou?

Situace na poli lidských práv a demokracie

Poté, co Justas Paleckis, zvláštní zpravodaj Evropského parlamentu (EP) pro Bělorusko, zveřejnil 6. května 2013 návrh své zprávy, ve které se věnoval doporučením EP vůči Radě EU, Evropské komisi (EK) a Evropské službě pro vnější činnost, mohlo se zdát, že se v Bělorusku na poli lidských práv leccos zlepšilo. Ve svém prvotním doporučení totiž Paleckis napsal, že v roce 2012 došlo na poli lidských práv k viditelnému pokroku.

Zejména díky tomuto závěru se jeho zprávě nedostalo vřelého přijetí. Kritika přišla hned z několika stran. Nespokojení s ní byli běloruští ochránci lidských práv i někteří členové EP. Do 12. června, kdy bylo možné podávat pozměňující návrhy, jich k sedmistránkové zprávě přišlo 292. Po druhém projednávání zprávy v zahraničním výboru dne 8. července zvláštní zpravodaj formulaci o stavu lidských práv v Bělorusku přehodnotil; nyní uvádí, že situace je vážná[1].

Jaká ale skutečně byla lidskoprávní situace v Bělorusku v roce 2012? Je pravdou, že zde neproběhl podobně brutální zásah bezpečnostních složek jako po posledních prezidentských volbách. Nedošlo ani k hromadnému zatýkání při poklidných demonstracích jako během léta 2011. Tvrdit však, že došlo k viditelnému pokroku, bylo poněkud přehnané. Relativní „klid“ je možné přisoudit spíše skutečnosti, že společnost byla natolik zastrašena, že raději nedělala „nic“ anebo se angažovala méně. Stát svoji politiku zásadnějším způsobem nezměnil.

Událostí, které se dostalo rozsáhlejšího mezinárodního pokrytí, byly parlamentní volby v září 2012. OBSE o nich napsala, že neproběhly v nestranném prostředí, a poukázala na problémy se sčítáním hlasů i svobodou vyjadřování. To i přesto, že došlo k určitému vylepšení volebního zákona. Přes mnohé pochybnosti byli

Вашер на Віцэнцём náměstí проzpovíající na Den pohraniční stráže. Foto: Pavel Daněk.

popraveni Kavajlov a Kanavalav, již dle soudu stáli za atentáty v minském metru z dubna 2011. Došlo k zatčení několika novinářů, uzavření kanceláře Viasny a mnohým nebylo dovoleno pro jejich aktivity vycestovat ze země.

Jako beze změny hodnotí situaci v Bělorusku i britské ministerstvo zahraničí[2]. Souhlasí také Viasna, která ve své květnové zprávě hodnotí situaci jako „stabilně špatnou“[3]. Zlepšení nenaznačuje ani poslední rezoluce Rady OSN pro lidská práva z 13. června 2013, která o rok prodloužila mandát speciálnímu zpravodaji OSN pro Bělorusko Miklósi Harasztimu. Dále také Bělorusko vyzvala, aby provedlo reformu soudního systému a okamžitě a bezpodmínečně propustilo a rehabilitovalo všechny politické vězně.

Zhoršení situace na poli demokracie je možné vypozařovat ze zpráv Economist Intelligence Unit, kde si Bělorusko v roce 2012 oproti roku 2011 pohoršilo z hodnocení 3,16 na 3,04 a je na celkově 141. místě. Freedom House své hodnocení v roce 2012 oproti roku 2011 také nezměnil a prozatím hodnotí Bělorusko naprosto stejně i v roce 2013. To znamená, že na poli politických práv je Lukašenkův režim oceňován na stupnici od 1 do 7, kde 7 je nejhorší, právě 7. Občanské svobody jsou hodnoceny číslem 6. Důvody k optimismu nejsou ani při pohledu na zprávy Reportérů bez hranic.

Změny nejsou pozorovatelné ani v přístupu administrativy k trestu smrti. Bělorusko je jediným evropským státem, který tuto formu trestu vykonává. Navíc po výkonu trestu rodiny popravených nemají nárok na těla příbuzných. Ti jsou pohřbíváni na neznámých místech. Okamžik poprav navíc odsouzeným není dopředu sdělován. Po vynesení rozsudku jsou tedy přivedeni do cely a ponecháni v nejistotě s tím, že poprava může přijít kdykoli.

Běloruští političtí vězni a případ Andreje Hajdukoa

Nejdiskutovanějším lidskoprávním problémem v Bělorusku je otázka politických vězňů. Na přelomu srpna a září 2013 byli sice propuštěni dlouhodobě věznění Daškevič s Franskevičem, avšak došlo k tomu až po odpykání plné výše trestu. Některým vězňům byl během minulého roku ztěžován kontakt s právními zástupci, jiným byla znemožňována setkání s rodinou. Téměř všichni se musejí vypořádávat s psychickým tlakem. Ten se týká hlavně snahy vězeňské služby přimět odsouzené k podpisu žádosti o milost adresované prezidentovi, což je de facto přiznáním viny. Vyskytují se i případy, kdy se do problémů dostávají rodinní příslušníci.

Nadto na seznam politických vězňů dle Viasny přibyl i již zmiňovaný Andrej Hajdukou, jenž byl zadržen

Socha Lenina před běloruským parlamentem. Foto: Pavel Daněk.

8. listopadu 2012 ve Vitěbsku. Dle tiskové služby KGB se tak stalo při údajné „zakládce“ tajných informací. KGB dále uvedla, že zadržený se na popud zahraniční rozvědky zabýval sběrem a předáváním informací politického a ekonomického charakteru. Díky tomu byl obviněn na základě čl. 356 Trestního zákoníku Běloruské republiky (TZBR), což znamenalo hrozbu 7 až 15 let vězení[4].

Během svého zadržování byl často převážen z místa na místo a dokonce ani jeho advokátka někdy nevěděla, kde přesně se nachází. Stejně tak nebylo jasné, z čeho je viněn. Tyto nejasnosti panovaly až do 11. června, kdy z vězení zaslal dopis, ve kterém napsal, že je viněn z pokusu o ohrožení národní bezpečnosti zejména v souvislosti s tím, že hledal financování svojí činnosti u fondu amerického velvyslanectví[5].

Rozsudek byl vynesen 1. července 2013. Hajdukou byl odsouzen na jeden a půl roku odnětí svobody. Stalo se tak poté, co došlo na konci června k překvalifikování obvinění[6]. Hajdukou tak byl odsouzen na základě čl. 3561 a čl. 14 odst. 1, který se týká navázání spo-

lupráce se speciálními službami, bezpečnostními nebo zpravodajskými agenturami cizího státu. Krátce po vynesení rozsudku reagovali Viasna a Běloruský helsinský výbor společným prohlášením, v němž proces tvrdě zkritizovali. Uvádí, že na základě toho, že soudní řízení probíhalo v uzavřeném soudním procesu, je možné připustit, že stát se snažil před veřejností skrýt nezákonné metody vyšetřování. Dále bylo poukázáno na porušování práva obviněného na obhajobu a nebývalou angažovanost šéfa KGB Vakulčika v případě. Nejen na základě výše zmíněného byl Hajdukou Viasnou zařazen na seznam politických vězňů[7].

Vztahy s EU a jejich perspektiva

Ve světle nadcházejícího summitu Východního partnerství (VP) se politika EU vůči Minsku probírá stále více. Na jedné straně je možné identifikovat skupinu těch, kteří se i přes nelepšící se situaci snaží o politický dialog a ekonomickou spolupráci s vidinou toho, že větší propojenost způsobí postupnou změnu. Na druhé straně jsou tu ti, jež touží po nekompromisní politice sankcí, která by změnu v chování Lukašenkova režimu přivodila. Hledíc na vývoj posledních dní se zdá, že skupina věřící v proměnu díky politické angažovanosti získává navrch.

Na konci června 2013 EU rozhodla o tom, že běloruskému ministru zahraničí Makejovi bude dočasně povoleno cestovat do EU. Na začátku července přišla zpráva o tom, že v Minsku začali téměř po roce opětovně působit švédští diplomaté. Relativně pozitivní původní návrh zpravodaje Paleckise byl již zmiňován. Čím si tedy Lukašenko vysloužil tyto změny? Výše bylo diskutováno, že demokratizací režimu určitě ne. Mění se tedy postoj EU?

Babicka prodávající zboží před fabriku továrny na traktory Belarus. Foto: Pavel Daněk

Po brutálním zásahu bezpečnostních složek proti demonstrantům protestujícím proti výsledkům prezidentských voleb v prosinci 2010 se vzájemné kontakty mezi Unií a Běloruskem omezily na minimum. To nebylo výhodné ani pro jednu stranu. Minsku chyběl výrazný zdroj financí a možnost zčásti balancovat mezi Moskvou a Bruslem. Byl stále častěji tlačěn do situace, kdy se pro něj ruské návrhy staly jedinou alternativou. Unii zase dávaly těsnější kontakty možnost účinněji vznášet námitky proti stavu na poli lidských práv a navíc spolupráce s Běloruskem dodávala větší kredibilitu projektu VP. Právě unijní snaha udržet projekt VP a neztratit Minsk úplně se jeví jako možné odůvodnění současných kroků EU.

I přesto, že Unie udělala určité kroky pro přiblížení se k Bělorusku na vyšší politické rovině, ještě to samo o sobě nemusí indikovat podstatnější změnu politiky. Určitě to ale znamená snahu o prolomení bariér způsobených nedostatkem politického kontaktu. Díky pozastavení zákazu vycestovat do EU je pravděpodobné, že se Makej zúčastní summitu ve Vilniusu a Bělorusko tak bude na této akci důstojně zastoupeno. Zásadnější omezování sankcí a rušení zákazů vstupu pro vysoké členy administrativy ale dle všeho čekat nelze. Na druhé straně nelze v dohledné době očekávat ani opakování situace, kdy Lukašenko jako gesto dobré vůle propustí politické vězně. Unie by si také měla uvědomit, že do projektu VP je zařazen i Ázerbájdžán, v němž podobně jako v Bělorusku dochází k četnému porušování lidských práv. Avšak EU se k Alijevovu režimu chová mnohem přívětivěji. Zde by mělo dojít k vyjasnění postoje a neměřit partnerům různým metrem.

Sídlo KGB v Minsku. Foto: Pavel Daněk

Vztahy EU-Bělorusko nicméně nejsou jen vztahy na nejvyšší politické rovině, ale rovněž tzv. „people to people contacts“. Ve své řeči z 1. července 2013 Maira Mora, vedoucí Zastoupení EU v Bělorusku, zmínila, že Unie této sféře věnuje stále víc prostředků[8]. Vydává peníze na stipendia, podporuje nevládní organizace a snaží se navázat dialog s administrativou o usnadnění vízového režimu. Tomu, že běloruská administrativa neodpovídá na unijní žádosti o ulehčení vízového styku se však koneckonců nelze divit – čím více Bělorusů bude cestovat, tím více budou poznávat realitu za hranicemi, a tím pravděpodobněji se pokusí o změnu na domácím poli. Na druhé straně však existuje i řada kroků, které by EU mohla podniknout jednostranně a styk Bělorusů s EU tak ulehčit. Zde mám na mysli především složitost a nedokonalost vízových procedur při snaze o vstup do EU, nutnost Bělorusů čekat na víza v celodenní frontách před konzuláty unijních států či jejich vyšší ceny víz platící pro Bělorusko v porovnání s ostatními státy patřícími do projektu VP, kromě Ázerbájdžánu.

Závěr

Situace na poli lidských práv se v Bělorusku v posledním roce nijak nezlepšila. Bělorusko není svobodnějším, ani demokratičtějším režimem, než tomu bylo v roce 2011. Unijní tvůrci politik tudíž ve svých rozhodnutích nereagují na změnu situace. Pokud se rozhodneme hodnotit možnost cest ministra zahraničí Makeje do EU a Paleckisovu zprávu jako změnu unijní politiky, šlo o unilaterální krok ze strany EU. Jeho cílem se jeví snaha o politický kontakt na vyšší úrovni. Brusel dle všeho věří, že touto politikou dosáhne více než přitvrzováním sankcí a vyhýbáním se kontaktům. Je to ale nelehký úkol a jak ukázalo období před volbami 2010, nemusí vyústit v nic pozitivního. Avšak politické kontakty nejsou jedinou formou boje s nedodržením lidských práv a nedostatkem demokracie. Je tu i jiná cesta. Cesta důkladnějšího navazování kontaktů mezi Bělorusy a EU. Cesta, která sice nemusí přinést okamžité výsledky, je však určitý předpoklad, že se vyplatí do budoucna. V této rovině by EU mohla dělat více.

Poznámky:

[1] Белорусский Партизан, 9. 7. 2013: Палескис: тезис о том, что изменилась ситуация я правами человека, переформулирован полностью (<http://www.belaruspartisan.org/politic/236382/>).

[2] Foreign & Commonwealth Office: Country updates: Belarus – latest update 30th June 2013. (<http://www.hrdreport.fco.gov.uk/human-rights-in-countries-of-concern/belarus/quarterly-updates-belarus/?showall=1>).

[3] Правозащитный центр «Весна», 8. 6. 2013: Права человека в Беларуси. Май 2013. (<http://spring96.org/ru/news/63754>).

[4] БЕЛАПАН, 13. 11. 2012: КГБ: Андрей Гайдуков задержан за сбор информации по заданию иностранной разведки. (<http://belapan.by/archive/2012/11/13/587325/>).

[5] Více viz: Белорусский Партизан, 12. 6. 2013: „Шпион“ Андрей Гайдуков рассказал, в чем его обвиняют. (<http://www.belaruspartisan.org/politic/234705/>).

[6] Наша Нива, 1. 7. 2013: Нет признаков измены государству: Гайдукова осудили на 1,5 года колонии. (<http://nn.by/?c=ar&i=112046&lang=ru> <http://nn.by/?c=ar&i=112046&lang=ru>).

[7] Правозащитный центр «Весна», 1. 7. 2013: Заявление Правозащитного центра „Весна“ и Белорусского Хельсинкского комитета по поводу вынесения приговора Андрею Гайдукову. (<http://spring96.org/ru/news/64190>).

[8] Video záznam z jejího vystoupení pro Liberální klub nazvaného: Дискуссионный стол: „Отношения Беларуси и ЕС: дежавю в преддверии ноябрьского саммита „Восточного партнерства“ в Вильнюсе“, je možné shlédnout zde: http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=mlN7dTnnnRU.

Zdroje:

Economist Intelligence Unit: Democracy index 2012: Democracy at standstill

European Parliament, Committee on Foreign Affairs: AMENDMENTS 1 – 292, Draft proposal for a recommendation Justas Vincas Paleckis (PE506.234v01-00) to the Council, the Commission and the EEAS on EU Policy towards Belarus. (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-%2f%2fEP%2f%2fNONSGML%2bCOMPARL%2bPE-513.234%2b01%2bDOC%2bPDF%2bV0%2f%2fEN>).

European Parliament, Committee on Foreign Affairs: Draft Recommendation to the Council, the Commission and the European External Action Service on EU Policy Towards Belarus. (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getdoc.do?pubRef=-//Ep//Nonsgml+Comparl+Pe-506.234+01+Doc+Pdf+V0//En&Language=En>).

Foreign & Commonwealth Office: Country updates: Belarus – latest update 31st March 2013. (<http://www.hrdreport.fco.gov.uk/human-rights-in-countries-of-concern/belarus/quarterly-updates-belarus/?showall=1>).

Freedom in the World – Belarus. (<http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2012/belarus-0>).

Human Rights Council, 13. 6. 2013: Human Rights Council extends mandates on Discrimination against Women, Internally Displaced Persons and Belarus. (<http://www.ohchr.org/ru/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=13450&LangID=E>).

Maira Mora: Дискуссионный стол: „Отношения Беларуси и ЕС: дежавю в преддверии ноябрьского саммита „Восточного партнерства“ в Вильнюсе“. (http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=mlN7dTnnnRU).

Reporters without Borders: World Press Freedom Index 2012. (http://en.rsf.org/IMG/CLASSEMENT_2012/C_GENERAL_ANG.pdf).

OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report: REPUBLIC OF BELARUS PARLIAMENTARY ELECTIONS 23 September 2012. (<http://www.osce.org/odihr/elections/98146>).

БЕЛАПАН, 13. 11. 2012: КГБ: Андрей Гайдуков задержан за сбор информации по заданию иностранной разведки. (<http://belapan.by/archive/2012/11/13/587325/>).

Белорусский партизан, 12. 6. 2013: „Шпион“ Андрей Гайдуков рассказал, в чем его обвиняют. (<http://www.belaruspartisan.org/politic/234705/>).

Белорусский Партизан, 9. 7. 2013: Палескис: тезис о том, что изменилась ситуация я правами человека, переформулирован полностью. (<http://www.belaruspartisan.org/politic/236382/>).

Наша Нива, 1. 7. 2013: Нет признаков измены государству: Гайдукова осудили на 1,5 года колонии. (<http://nn.by/?c=ar&i=112046&lang=ru> <http://nn.by/?c=ar&i=112046&lang=ru>).

Правозащитный центр «Весна»: Список политических заключенных. (<http://spring96.org/ru/news/49513>).

Правозащитный центр «Весна», 8. 6. 2013: Права человека в Беларуси. Май 2013. (<http://spring96.org/ru/news/63754>).

Правозащитный центр «Весна», 1. 7. 2013: Заявление Правозащитного центра „Весна“ и Белорусского Хельсинкского комитета по поводу вынесения приговора Андрею Гайдукову. (<http://spring96.org/ru/news/64190>).

Уголовный кодекс Республики Беларусь. (http://etalonline.by/?type=text®num=НК9900275#load_text_none_1_).

Tragické následky kyberšikany II – lze se nějak chránit?

Melanie Phamová

Prázdninové vydání Bulletinu čtenáře informovalo o tragických následcích kyberšikany a o úskalích spojených se snahou ochránit se před případnými útoky. Zmiňovaný případ mladé dívky bohužel nebyl jedinou sebevraždou způsobenou online útoky, která se v srpnu ve Velké Británii odehrála.[1]

Vyšetřovatelé společně s britským Centrem dětského vykořisťování a online ochrany evidují po celém světě více než 700 útoků podobných těm, které vedly sedmnáctiletého chlapce ze Skotska ke skoku z mostu, na jehož následky poté v nemocnici zemřel. Téměř pětina z těchto případů se odehrála ve Velké Británii.

Další druhy online útoků

Útočníky někdy bývají celé organizované online gangy, jejichž cílem se mnohdy stávají i děti ve velmi nízkém věku, byly již zaznamenány například útok již u osmiletých dětí s přístupem k internetu. Kybersexuální útočníci zprvu nic netušící oběť kontaktují a vyvolají představu, že s ní chce komunikovat osoba ve zhruba stejném věku. Následně se snaží vylákat z oběti kompromitující fotografie nebo ji donutit provádět různé sexuální akty přímo na kameru. Někteří pedofilové nadále v útoku pokračují a oběť začnou vydírat prostřednictvím uložené konverzace, zaslaných fotografií nebo videí. Požadují nejčastěji peníze a vyhrožují, že jinak kompromitující materiály zašlou přátelům nebo rodině oběti, někdy však od podvedených dětí vyžadují i sebepoškození před kamerou. K sebepoškození

se pak několik dětí samo ze studu uchýlí. V těch nejtragičtějších případech pak bohužel dochází i k sebevraždě jako v případě zmíněného chlapce ze Skotska. Útočník předstíral, že je stejně stará dívka ze Spojených států a vylákal od chlapce osobní fotografie. Následně chlapci vyhrožoval poskytnutím kompromitujících obrázků jeho rodině, pokud nezaplatí určitý obnos peněz, kterým však mladík nedisponoval.

Bohužel se nejedná o ojedinělý případ. Britská vláda, rodiče i různé nevládní organizace po tragických následcích posledních měsíců volají alespoň po zpřísnění kontroly pornografie na internetu. Virtuálním útokům na děti lze však zamezit zejména komunikací v rodině a přístupem rodičů k sociálním sítím jejich dětí.

Někteří navrhuji nejen u sociálních sítí, ale i u mobilních aplikací určených ke komunikaci vytvořit povinně tlačítko ohlašující zneužití. To sice k úplnému odstranění kyberšikany nepovede, nicméně aspoň nabídne určitou pomoc obětem, pokud se stydí o útoku hovořit se svými blízkými.

Poznámky:

[1] Helen Cowie: Is cyberbullying really a uniquely British phenomenon?: The suicides of Hannah Smith and Daniel Perry have led people to wonder if the UK is doing enough to protect teenagers online. *The Guardian*, 18. srpna 2013, (<http://www.theguardian.com/commentisfree/2013/aug/18/cyberbullying-british-phenomenon>).

EU Accession to the European Convention on Human Rights: Legal Assessment, Prospects and Pitfalls

Přistoupení EU k Evropské úmluvě o lidských právech:
právní zhodnocení, výhled a nástrahy

Workshop

October 15, 2013, 15:15, Faculty of Law, Veveří 70, Brno

Speakers:

Jürgen Busch (Faculty of Law, University of Vienna)

Petra Bard (Legal Studies Department, Central European University)

Jana Králová (EU Law Department of the Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic)

Lubomír Majerčík (Head of the Analytical Department, Czech Constitutional Court)

For more see:

<http://site.law.muni.cz/workshopy-konference.html>

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Právo na léky

Patenty farmaceutických korporací a jejich lidskoprávní limity

Tereza Doležalová

Cena antiretrovirálních léků, jež jsou životně důležité pro osoby s HIV/AIDS, za posledních několik let prudce klesla. Zatímco ještě v roce 2000 stála péče o jednoho nakaženého člověka 10 000 dolarů ročně, dnes ji lze zabezpečit za pouhých 120 dolarů. Ceny léků potřebných pro druhou a třetí fázi péče, tj. pro péči o nakažené, kteří jsou již ve vážném zdravotním stavu, však zůstávají i nadále vysoké. Jak je to možné? Zatímco v případě prvně zmíněné skupiny léčiv již existují přípravky, u nichž vypršela patentová ochrana, a ceny léků v této skupině tak mohou být snižovány díky konkurenci generik[1] na trhu, v případě skupiny druhé tomu tak není.

Vysoké ceny patentovaných léčiv dlouhodobě kritizují zastánci práva lidí na zdravotní péči a na přístup k základním léčivům. Výrobci se ovšem hájí nutností nastavovat ceny tak, aby výnosy z prodeje pokryly nejen samotné výrobní náklady, jež jsou většinou velmi nízké, ale především drahý a časově náročný výzkum, jež výrobě předchází. Konec konců z potřeby vynahradiť výrobcům výdaje na výzkum a vývoj myšlenka dočasného, zákonem chráněného monopolu udělova-

ného v podobě patentu vznikla. Je však otázkou, zda je na místě ochraňovat duševní vlastnictví i v případě, že jsou v důsledku této ochrany ohroženy lidské životy. Jinými slovy, jak by měl dopadnout střet majetkových práv korporací s právem lidí na život či zdraví?

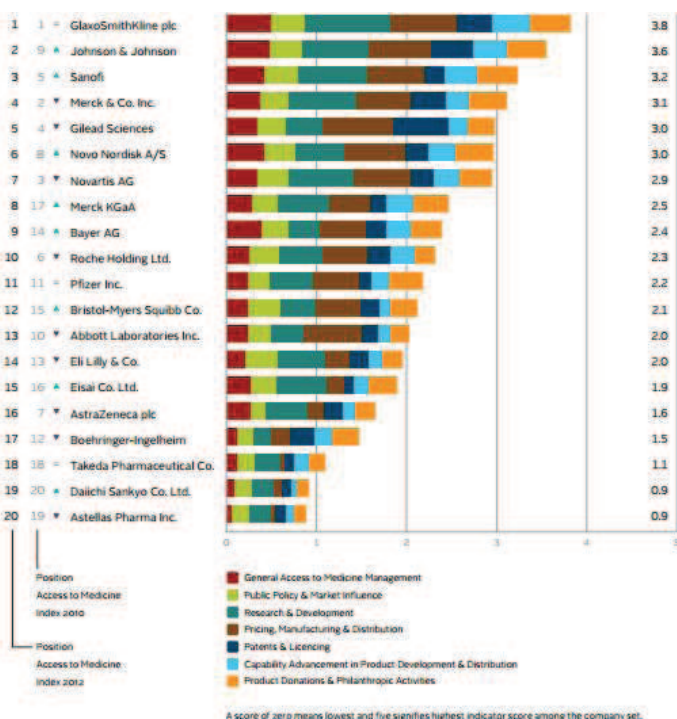
WHO a WTO poměrují své síly

Možnosti zajištění cenově dostupných léčiv pro co největší množství lidí zjišťovala již na počátku 70. let Světová zdravotnická organizace (World Health Organization, WHO). Její snahy vyústily ve vytvoření seznamu základních léků, jež státům pomohly zorientovat se v nepřehledném množství léčiv na globálním trhu a najít levnější alternativu k jimi dosud nakupovaným přípravkům. Devadesát procent léků na seznamu, který dosud přešlo více než 160 států, byla generika. Situace se nicméně zkomplikovala po roce 1994, kdy byla ještě v rámci *Všeobecné dohody o clech a obchodu*, z níž později vznikla Světová obchodní organizace (World Trade Organization, WTO), uzavřena *Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví* (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights, TRIPS). Dohoda TRIPS zakotvila mimo jiné minimální mezinárodní patentové standardy a tedy i povinnou patentovou ochranu farmaceutických produktů.

Na tento vývoj opět reagovala WHO. Světové zdravotnické shromáždění ji totiž v rezoluci navržené Íránem zmocnilo k provedení studie dopadu kroků WTO na přístup k základním léčivům. V roce 1998 tedy WHO vydala farmaceutickými korporacemi ostře kritizovanou zprávu, ve které vyzývala státy, aby při implementaci TRIPS do své legislativy braly ohled na veřejné zdraví. Ve stejném roce se o téma přístupu k základním lékům začala ve větší míře zajímat i veřejnost. Ta pobouřeně reagovala na žalobu, jíž proti Jihoafrické republice (JAR) podala Jihoafrická asociace výrobců léků spolu s 39 dalšími, většinou mezinárodními farmaceutickými firmami. Farmaceutické korporace, které tvrdily, že snahy JAR o zpřístupnění léků porušují dohodu TRIPS, tehdy podpořily například i Evropská unie a USA.

Právě díky pozornosti věnované problematice přístupu k lékům byla v roce 2001 nejen stažena žaloba na JAR, ale na setkání ministrů obchodu členských zemí WTO v katarském Dauhá byla též schválena *Deklarace o dohodě TRIPS a veřejném zdraví*. Ta potvrdila svrchované právo států při interpretaci a implementaci TRIPS zohledňovat nutnost ochránit veřejné zdraví skrze po-

Hodnocení snahy farmaceutických korporací o rozšíření přístupu k základním léčivům. The Access to Medicine Index 2012. Zdroj: accessmedicineindex.org.

skytování cenově dostupných základních léků. Deklarace, jež byla schválena i přes odpor mnohonárodních farmaceutických korporací a skupiny rozvinutých zemí vedené USA, Švýcarskem a Japonskem, též rozšířila systém tzv. povinných licencí. Povinné licence, skrze něž je možné v odůvodněných případech obejít patentovou ochranu, může díky tomuto rozšíření využívat i stát, jež sám nemá k výrobě potřebných léčiv kapacity a jež tedy výrobu na základě povinné licence musí žádat od jiné, exportní země. Jinými slovy, chudým zemím bylo umožněno pro své nemocné dovézt levnější léky ze zahraničí.

Řešení, která k odstranění problému nestačí

Jak se ovšem ukázalo, ani rozšířená flexibilita či povinné licence zakotvené v deklaraci z Dauhá problém přístupu k základním lékům zcela neřeší. Jen velmi málo těch nejhudších států, například ze subsaharské Afriky, je totiž schopno možností, které jsou jim nabízeny, využít. Podle průzkumu WHO tyto státy ve své legislativě například nevyklučují patentování nového užití léčiva, nevyjímají výzkumné činnosti ze způsobů porušení patentu či neomezují úroveň ochrany testovacích dat[2]. Stejně tak tyto státy často nejsou schopny využít povinných licencí, neboť nejenže nejsou samy schopné léky produkovat, ale nemají zdroje ani na jejich dovoz.

Řešením pro tyto státy, jež však zcela závisí na ochotě farmaceutických korporací, je vytvoření patentových

databází (patent pool), do nichž společnosti patenty dobrovolně vkládají a za kompenzaci se tak o ně dělí s dalšími výrobci, nebo nabízení léků za speciální sníženou cenu nejhudším státům. Zatímco první možnosti dosud využilo pouze několik farmaceutických korporací[3], zvláštní výhody pro nákup léků ze strany vlád nejhudších zemí či organizací, jež v těchto státech působí, nabízí většina velkých výrobců léčiv. Podmínky k dosažení na takové výhody jsou však u jednotlivých farmaceutických společností různé a celý systém je nepřehledný a pro nakupující nepředvídatelný. Snížení cen navíc neplatí pro země se středními příjmy, v nichž tak situace zůstává i nadále komplikovaná[4].

Univerzálně použitelná je pouze lidskoprávní argumentace

Jediným univerzálně použitelným řešením tak zůstává zpochybňovat jednotlivé patenty či legislativu regulující jejich udělování na základě lidskoprávní argumentace. Tu je totiž možno užít nejen ve 135 zemích, jež mají určitá ustanovení spojená se zdravím zakotvená ve své ústavě[5], ale také ve státech, které jsou signatáři *Mezinárodního paktu o hospodářských, kulturních a sociálních právech*. Argumentovat lze také nezávaznými mezinárodními normami, jako jsou Všeobecná deklarace lidských práv či *Obecné zásady OSN pro podnikání a lidská práva*[6]. Že je takový postup účinný, potvrzují rozhodnutí soudů například v Keni, kde byl zrušen zákon proti padělání z obavy, že by mohl porušovat

právo na zdraví zakotvené v keňské ústavě, či v Kolumbii, kde jsou ceny léků na základě zdravotnického práva kontrolovány státem. Také v Indii nejvyšší soud letos upřednostnil právo na zdraví, když odmítl žalobu švýcarské firmy Novartis. Ta protestovala proti ustanovení, které neumožňovalo patentovat novou verzi již dříve patentovaného léku. Právě posledně zmíněné rozhodnutí bylo v mnoha směrech klíčové, neboť Indie produkuje až 80 % generických antiretrovirálních přípravků, jež vyváží především do chudších států.

Jednoznačná odpověď na otázku položenou výše tedy dosud neexistuje. Jaké právo bude při střetu majetkových práv a práva na život či zdraví upřednostněno, se stále liší stát od státu, případ od případu a soud od soudu. Nicméně společná studie WHO, WTO a Světové organizace duševního vlastnictví věnovaná této problematice, která byla vydána v únoru tohoto roku[7], je možná prvním krokem k jejímu nalezení.

Poznámky:

[1] Generika jsou léky vyráběné podle receptury, která již není chráněná patentem.

[2] Celá analýza je dostupná na adrese <http://bit.ly/14ThoMt>.

[3] Dobrovolně zveřejněné patenty shromažďuje projekt Medicine Patent Pool (<http://www.medicinespatentpool.org>) založený organizací UNITAID, která je z velké části financována z marží na letenkách prodávaných v některých zemích. Právě danění určitých produktů nakupovaných především v ekonomicky silných státech a zužitkování takto získaných financí na nákup léků pro nejhudší státy je často diskutovanou možností zajištění přístupu k základním lékům pro všechny.

[4] Podmínky nákupu léčiv za snížené ceny srovnávala mimo jiné organizace Lékaři bez hranic ve studii dostupné na <http://bit.ly/16vp13c>.

[5] K tomuto číslu dospěla WHO na základě analýzy ústavních dokumentů 186 zemí, v rámci níž také zjistila, že čtyři státy – Panam, Sýrie, Mexiko a Filipíny – přístup k lékům identifikují jako součást práva na zdraví. Celá analýza viz <http://bit.ly/194jEgY>.

[6] V rámci OSN byly dokonce navrženy i *Lidskoprávní zásady pro farmaceutické společnosti související s přístupem k lékům*. V roce 2008 je navrhl Zvláštní zpravodaj pro právo každého na požívání nejvyšší dosažitelné úrovně fyzického a duševního zdraví, nicméně Radou pro lidská práva nebyly nikdy schváleny. Celý text viz <http://bit.ly/193Kdl6>.

[7] Zprávu si lze přečíst na <http://bit.ly/14PiqWG>.

Zdroje:

Medecins sans Frontiers 2011, Ten Stories That Mattered in Access to Medicine. <http://bit.ly/18p5hYp>.

Yale Law School and Yale School of Public Health 2013, A Human Rights Approach to Intellectual Property and Access to Medicines. <http://bit.ly/185B54j>.

Jak moc špiclovat internet?

Lukáš Hoder

Internet je v demokracii v podstatě bez cenzury, ale chceme jej mít i bez policie? Opravdu potřebujeme, aby policie, nebo tajné služby, internet sledovali? Červnovým zveřejněním tajných dokumentů amerických tajných služeb, které obnažily systém PRISM a některé detaily sledování internetu a emailů v USA, se rozpoutala debata nad tím, jak moc svobody jsme ochotni věnovat státu výměnou za zvýšenou bezpečnost.

V Americe debata pokračuje, vláda USA zveřejnila další dokumenty a probíhá spor o to, jak je sledování internetu efektivní. V Česku se debata v masových médiích příliš nevedla.

Nevinnost?

Jednou z výjimek byl text od bývalého děkana Fakulty informatiky Masarykovy univerzity Jiřího Zlatušky, který s jistou nadsázkou tvrdil, že s odhalením projektu PRISM došlo ke ztrátě nevinnosti informačního věku. Tak to ale není, vždyť o pravomocích amerických tajných služeb se ví řadu let, teď jen někdo vynesl jejich manuály. Americká tajná služba NSA, která má sledování na starosti, v roce 2008 tuto pravomoc získala díky zákonu FISA, o kterém dvakrát proběhla v USA ostrá debata. Podruhé to bylo v roce 2012, kdy se účinnost zákona prodlužovala a kdy se špiclování NSA dostalo i před Nejvyšší soud.

Hlavním důvodem překvapení a hlasitých komentářů je spíše fakt, že se naplno ukázalo, že žijeme na internetu. YouTube zná vaše oblíbená videa, Spotify zná váš hudební vkus, Facebook zná vaše přátele a řada aplikací na mobilu, pokud s tím souhlasíte, zná místo vašeho bydliště (GPS poloha v noci) nebo zaměstnání. Bez jakýchkoliv zábran už internet používat nelze, pokud si nějaké soukromí chceme uchovat.

Je nicméně pravda, že Edward Snowden, který tajné dokumenty tisku předal, odstartoval seriózní debatu nad tím, jak funguje dohled na práci NSA a zda je dostatečně efektivní.

PRISM a ti další

Americké právo na soukromí má svá specifika. Vychází ze čtvrtého dodatku americké ústavy, který zakazuje „neoprávněné prohlídky a zadržení“ („*unreasonable searches and seizures*“). Otázka tedy je, co je to „prohlídka“. Původně se počítalo jen s fyzickým zásahem, ale například skrze případ Katz v. United States se došlo k názoru, že k „prohlídce“ může dojít i tak, když vláda odposlouchávala hovor skrze šteníci v telefonní

budce. Skrze další judikaturu se následně dospělo k testu, který posuzuje, zda k zásahu (tedy k „search“) došlo. Zkoumá se, zda v daném případě poškozený očekával soukromí a zda společnost takový předpoklad soukromí považuje za rozumný. Pokud ano, pak došlo k „search“ a lze aplikovat ochranu dle čtvrtého dodatku ústavy. Případné prolomení této ochrany pak podléhá individuálnímu soudnímu povolení.

Telefonní hovory tedy lze odposlouchávat jen na základě povolení soudu, protože „napíchnout“ telefon není technicky úplně snadné a lidé očekávají soukromí, když mluví do sluchátka. Podobně u dopisu, ten bez narušení obálky neotevřete a lidé znají listovní tajemství. U telefonních účtů (tzv. metadata), jak nedávno potvrdil americký soud, nebo obálek dopisů to ale neplatí, tam soukromí nečekáme, protože tyto informace jsou snadno přístupné telefonní společnosti nebo pošťákům.

Ohledně emailů je to ale složitější. Email totiž ukládáte na cizí server, s nadsázkou je to jako kdybyste posílali pohlednice. Velké soukromí tak očekávat nemůžete, na což americké právo pamatuje. NSA proto u emailů není tolik svázána a díky zákonu FISA může vyhledávat jejich obsah, a to u zpráv psaných z USA do ciziny a naopak. Metadata u emailů pak také nejsou chráněna, přestože ukrývají řadu důležitých informací, jako s kým si píšete, kdy, odkud atd. V mnoha případech mohou být metadata důležitější než samotný obsah zprávy. Změní se v tomto ohledu americké právo?

Díky supervýkonným počítačům NSA internet prohledává v reálném čase skrze řadu vyhledávacích kritérií, přičemž zachycené emaily se dále zkoumají. Zpětně

takové vyhledávání provádět zřejmě nelze, protože neustále ukládat celý provoz internetu na pevné disky je prý doposud nemožné (nebo příliš nákladné?).

Rizika Velkého bratra

Američané jsou i více než dekádu po 11. září 2001 ochotní propůjčit své vládě mimořádné pravomoci, pokud se jedná o boj s terorismem. Když se ale jedná o zásah do jejich domácích svobod, ožívá tradiční nedůvěra vůči silnému státu. I proto je v USA debata okolo odposlechů a sledování emailů vedena v termínech Amerika versus zbytek světa. A není se co divit. Nechat tajné služby šmírovat i doma připomíná spíše Velkého bratra než ochranu před terorismem.

Domácí sledování Američanů by navíc bylo spíše vyhazování dolarů oknem. Amerika je výjimečná nejen láskou ke zbraním, ale i nesmlouvavou ochranou svobody projevu. To znamená, že seznam potenciálních útočníků, kteří chtějí bojovat za bílou rasu, práva zvířat nebo cokoli jiného, je takřka nekonečný. Odlišit od sebe plané řeči a potenciální teroristy by bylo nemožné. Navíc ti, kteří útok opravdu plánují, o něm na Facebooku mluvit asi nebudou. To však často neplatí právě o mezinárodním terorismu, který si s osobními kurýry nevystačí a internet a telefony zřejmě potřebuje. Zaměření sledování internetu na komunikaci mezi USA a zahraničím tak dává z amerického pohledu smysl.

Kdo kontroluje vašeho pošťáka?

Podobné problémy, jaké jsou na internetu, řešíme již dnes s běžnou poštou nebo telefonem. Ostatně v USA například bez individuálních soudních povolení sledují a fotografují i obálky dopisů (pro jejich otevření by už ale byl potřeba souhlas soudce). Debata se tedy vede

především ohledně míry sledování. Kde jsou problémy s internetem?

Jak ukazuje případ systému PRISM v USA, hlavní problém je v konkrétním nastavení pravidel a v otázce, kdo hlídá hlídače. Amerika však rozhodně není Východní Německo za dob Stasi nebo současná Čína. Vláda USA například nedávno odtajnila řadu dokumentů, které ukazují, jak od roku 2011 probíhala část debaty mezi tajnými službami a speciálními FISA soudy pro národní bezpečnost, které jejich práci schvalují. Zveřejněné dokumenty ukazují, že soudy zdaleka nejsou jen do počtu, ale pravidla NSA pro sledování naopak aktivně korigují.

Problém byl například v tom, že NSA „napíchla“ tok internetu a stahovala data o emailech s cílem získat konkrétní druhy zpráv mezi Američany a cizinci. V získaných „chuchvalcích“ dat ale nutně zůstala i řada jinak nerelevantních emailů. NSA se proto sama na soudce obrátila s tím, jak tuto otázku řešit. Z následných vyjádření soudce pak vyplynula nejen kritika NSA za neefektivní a v dílčích otázkách protiústavní postupy, ale i návrhy řešení, které NSA následně akceptovala.

Zásadní jsou detaily

Přestože kontrolní proces v USA, zdá se, do jisté míry funguje, ukazuje se, že není dost efektivní, že dochází

k poměrně velkému počtu chyb a že přístup do databází tajných služeb se snaží získávat i policejní složky. Dalším problémem je hromadné sledování dat, ne pouze cílené vyhledávání. Budou si snad tajné služby brzy schopné internet nahrávat na disk a sledovat jej zpětně? Jak dlouho si americká vláda uchovává data a fotky obálek dopisů? Zásadní jsou detaily.

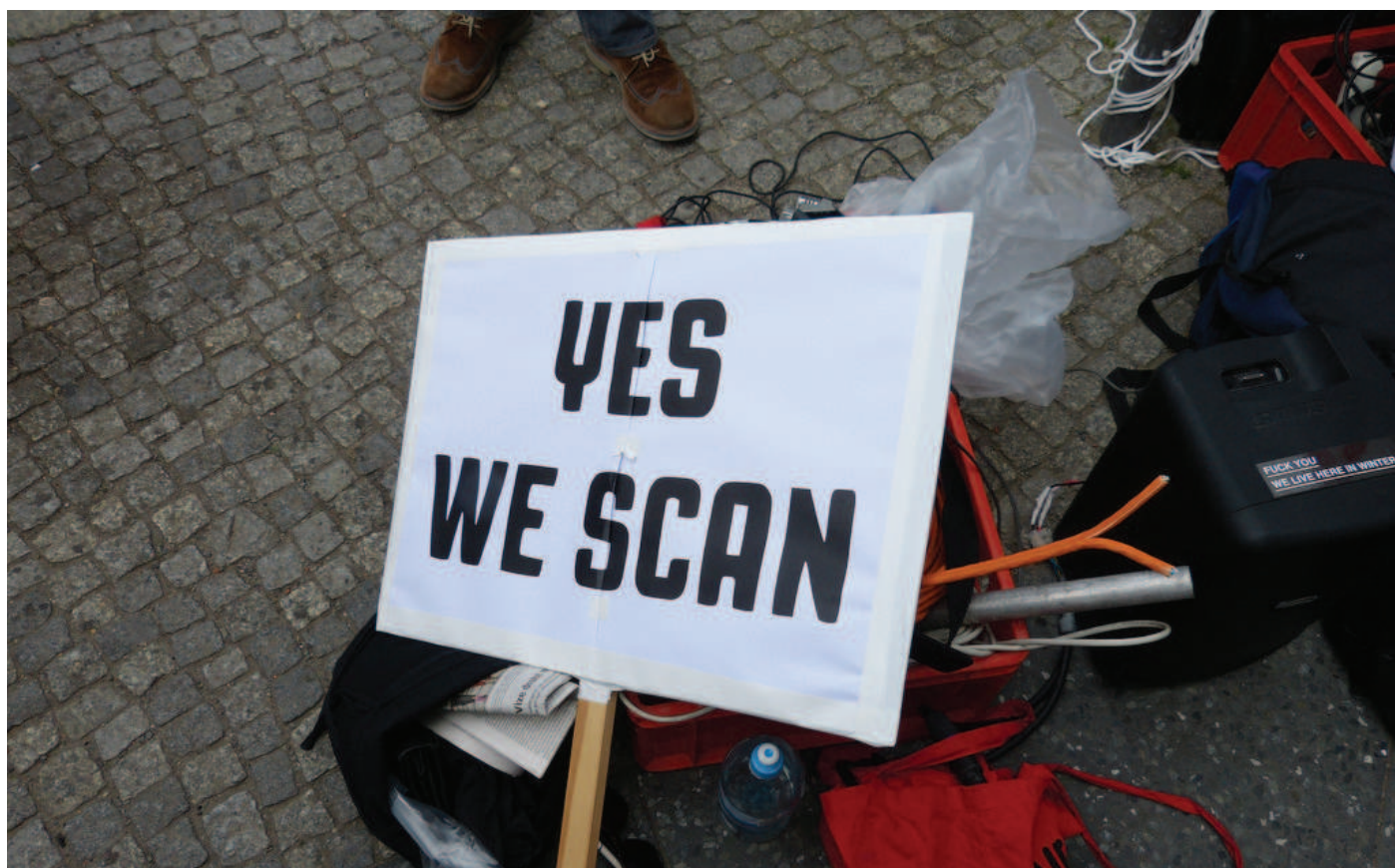
Výsledkem Snowdenova skandálu by v USA mělo být nejen zpřísnění dohledu nad NSA, ale i širší debata nad tzv. metadaty a nad tím, jak je nově „napasovat“ na americkou ústavu z 18. století. Důsledkem by ale neměl být úplný konec špiclování na internetu. Je to jedna z cen za bezpečnost, které se jen tak nevyhneme.

Zdroje:

Zlatuška, J.: *Informační svět ztratil nevinnost*, iHNed, 17. 7. 2013 (<http://dialog.ihned.cz/komentare/cl-60266380-jiri-zlatuska-informacni-svet-ztratil-nevinnost>).

Savage, Ch.: *N.S.A. Said to Search Content of Messages to and From U.S.*, NY Times, 8. 8. 2013 (http://www.nytimes.com/2013/08/08/us/broader-sifting-of-data-abroad-is-seen-by-nsa.html?hp&_r=2&pagewanted=all&).

WSJ Staff, *Now Declassified: FISA Court Ruling Documents*, Wall Street Journal, 21. 8. 2013 (<http://blogs.wsj.com/washwire/2013/08/21/now-unclassified-fisa-court-ruling-documents/>)

Protesty proti NSA, zdroj: flickr.com

4) Česká republika a lidská práva

Referendum o církevních restitucích a ochrana vlastnictví

Je možné požadovat revizi tzv. církevních restitucí na základě referenda?

Miroslav Knob

Zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi (tzv. církevní restituce), vyvolal v České republice značné kontroverze. Ostatně, i jeho přezkum ze strany Ústavního soudu, který v nálezu Pl. ÚS. 10/13 konstatoval soulad církevních restitucí s ústavním pořádkem, byl jedním z ústavněprávních blockbusterů uplynulého léta. Avšak nálezem Ústavního soudu celá kontroverze kolem církevních restitucí nekončí – právě naopak, politické strany, které s majetkovým vyrovnáním s církvemi, od počátku nesouhlasily, se rozhodly, že téma boje proti církevním restitucím využijí v předvolební kampani. S ohledem na skutečnost, že právě tyto strany mají dle volebních průzkumů reálnou šanci na vítězství, je dobré se podívat, co že to vlastně navrhují.

Nejjasněji prosazuje referendum o církevních restitucích KSČM,[1] která přímo požaduje referendum „o dalším osudu“ majetkového vyrovnání s církvemi. ČSSD požadavek na referendum přímo v programu nemá, zde se pouze dočteme že „[b]udeme usilovat o výrazné snížení finančních plateb státu v rámci církevních restitucí tak, aby náhrada byla přiměřená a skutečně spravedlivá. Nepřipustíme vydávání majetku, který církve v únoru 1948 již nevlastnily. Zvažíme možnost daňových asignací, jež by v budoucnu mohly být využity i pro financování církví.“ [2] K samotné možnosti konání referenda se pak představitelé sociální demokracie vyjadřují spíše zdrženlivě.[3]

Pokud odhlédneme od výroků představitelů politických stran, které jsou dozajista motivovány brzkými volbami, je potřeba kriticky zhodnotit, zda je možné, aby církevní restituce – jejich objem či dokonce zrušení – byly předmětem referenda. Pro úplnost je třeba dodat, že předmětem tohoto pojednání je pouze možnost změny zákona referendem, ne například nová dohoda s církvemi (jak dle svého volebního programu upřednostňuje ČSSD).

Pokud v případě církevních restitucí hovoříme o závazku státu k vydání majetku na základě dodržení určitých podmínek (vymezených právě zákonem č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi

a náboženskými společnostmi), můžeme tento závazek podřadit pod ustanovení čl. 11 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listiny“), a to i za situace, kdy předmětný majetek ještě není ve vlastnictví církvi či náboženských společností (a nedopadá na něj tak ochrana vlastnictví jako majetkového práva). Tento závěr lze dovodit s odkazem na tzv. legitimní očekávání. [4] To je pak podřazeno právě pod ochranu vlastnictví v čl. 11 Listiny, přičemž tato teorie vychází z aplikace čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a svobod (dále jen „Úmluva“).

Je tedy otázkou, zda můžeme považovat zákonné určení pravidel pro vydání majetku církvím, které navíc prošlo testem souladu s ústavním pořádkem před Ústavním soudem (a zde je dle mého názoru nutné zdůraznit, že s ohledem na ustálenou výkladovou praxi Ústavního soudu je součástí ústavního pořádku i Úmluva a další mezinárodní smlouvy o lidských právech), za okolnost zakládající legitimní očekávání.

Odpověď je nasnadě – co jiného by v prostředí demokratického právního státu mělo vyvolat takové očekávání než právní předpis se silou zákona? Pokud stát, povinen sám dodržovat svoje zákony, stanovil v zákoně mechanismus pro vydávání majetku církvím, nelze najednou tento mechanismus bez dalšího měnit – stát touto změnou již zasahuje do ústavního práva církvi na legitimní očekávání nabytí vlastnického práva za předpokladu splnění zákonných požadavků. Zatímco na restituce právní nárok není, pokud stát již jednou o restituci rozhodne zákonem, pak musí tento svůj zákon dodržovat.

Pochopitelně tato ochrana není absolutní (stejně jako není absolutní ochrana práva vlastnického v Listině). Stát (jedno jestli reprezentován mocí výkonnou či zákonodárnou) je však vázán svou již jednou vyslovenou ochotou majetek vrátit. S ohledem na většinový nesouhlas české společnosti s majetkovým vyrovnáním s církvemi lze předpokládat, že případné referendum by dopadlo v neprospěch vracení majetku. Je otázkou, zda by bylo následné popření principu ochrany vlastnictví proporcionální a v souladu s ústavním pořádkem. Doufejme, že v případě vyvolání debaty o referendu, bude tento argument náležitě vypořádán.

Poznámky

[1] Volební program KSČM pro parlamentní volby v roce 2013, dostupný na <http://www.kscm.cz/volby-a-akce#>.

[2] Volební program ČSSD pro parlamentní volby v roce

2013, dostupný na <http://www.cssd.cz/volby/volebni-program-cssd/>.

[3] ČSSD chce změny v církevních restitucích, zváží referendum, časopis Týden, dostupné online na http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/cssd-chce-zmeny-v-cirkevnych-restitucich-zvazi-referendum_280303.html.

[4] K pojmu legitimní očekávání podrobně komentář Šimáčkové k čl. 11 Listiny, WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK, Ivo POSPÍŠIL a kol. Listina základních práv a svobod: komentář. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012; k použití tohoto institutu v judikatuře Ústavního soudu uvádí více Langášek, LANGÁŠEK, Tomáš. Ochrana legitimního očekávání v judikatuře Ústavního soudu. Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/ustavko/langasek.pdf>.

Ilustrační foto. Autor: Edemex, www.flickr.com

Zpráva o české zahraniční politice za rok 2012

Lenka Pičová

Na počátku září zveřejnilo Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (dále jen MZV ČR) každoročně vydávaný přehled [1], který shrnuje aktivity MZV ČR za uplynulý rok a vývoj v zahraniční politice České republiky. Už v úvodu tvůrci dokumentu deklarují, že se jedná pouze o stručný úvod do problematiky a pro detailnější informace proto odkazují čtenáře na webové stránky MZV ČR. Takřka dvacetistránkový text hodnotí rok 2012 celkově jako klidné období, zejména ve vztahu k počtu medializovaných událostí.

Co se týče agendy lidských práv, ta je zmíněna v oddíle věnovaném multilaterálnímu rozměru české politiky a oproti částem, které pojednávají o navazování a udržování hospodářských styků, je poměrně dost úsporná a zabírá pouze jednu stranu textu. Ačkoliv hned v první větě autoři zmiňují, že podpora demokracie a ochrana lidských práv je prioritou zahraniční politiky, další odstavce příslušného oddílu se omezují jen na výčet projektů, na kterých ČR dlouhodobě participuje a obsahuje poměrně prázdné fráze, kde všude ČR „významně přispěla“. Celkem vtipné je, že pokud by si čtenář vzal k srdci upozornění v úvodu dokumentu a chtěl se na webových stránkách MZV ČR podívat na konkrétnější informace k tématu, v podsekcí Česká republika a lidská práva či Politika podpory lidských práv a demokracie EU by se proklíkal k prázdným odkazům (již od roku 2010).

Na závěr možno poukázat na množství, jaké v přehledu zabírá výčet bilaterálních smluv ohledně ekonomické spolupráce a aktivit ministerských úředníků v rámci navazování obchodní spolupráce s řadou států celého světa, které pokrývá nejvíce prostoru. Očividně v roce 2012 tak lidská práva nebyla pro zahraniční politiku až tolik významnou prioritou jako vývoz, dovoz a investice.

Poznámky:

[1] *Stručný přehled zahraniční politiky České republiky v roce 2012*. MZV ČR, cit. 23. září 2013 (<http://www.mzv.cz/file/1034388/SPZPCR2012.pdf>).

Ministerstvo zahraničních věcí
České republiky

Letní škola “Courts and Judges - The View from a Mountain”

Lenka Píčová

Po úspěšném minulém ročníku letní školy (viz Bulletin červenec/srpen 2012) uspořádal spolek z pražské právnické fakulty Common Law Society i letos dvoutýdenní kurz, tentokrát na téma Soudy a soudci. Poslední dva srpnové týdny si tak studenti nadšení do evropského či ústavního práva mohli vyzkoušet, jaké to je vzdělávat se na horské chatě v Krkonoších, pořádný kus od ruchu civilizace. Účastníky školy byli studenti převážně z evropských zemí nebo alespoň působící na některé z evropských univerzit, výrazné zastoupení měli celkem očekávaně čeští a slovenští mladí právníci.

Hlavní kurz, který se zabýval aspekty soudů, druhy soudních systémů, soudní správou a vším co souvisí se samotným pojmem „soud“, byl veden dvěma vskutku vynikajícími lektory, Janem Komárkem z London School of Economics a Davidem Kosařem z Masarykovy univerzity, kteří dokázali s lehkostí a humorem přednášet o někdy i velmi komplikovaných a teoretických problémech. Odpoledne po hlavním kurzu pak vždy následoval seminář hostujících lektorů, mezi nimiž byly i takové celebrity jako generální advokátka Eleanor Sharpston a soudkyně SD EU Sacha Prechal, které výklad obohacovaly o perličky ze své dlouholeté praxe u unijního soudu. Celý program byl vyloženě nabitý prvotřídními odborníky, kteří byli navíc ochotní diskutovat o čemkoliv i mimo lekce, třeba při snídani, večeři či v sauně. Díky rozmanitosti vyučujících bylo zaměření seminářů pestré, výborná byla kupříkladu přednáška Kubo Mačáka z exeterské univerzity, zaměřená na fungování Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu, prezentace Mikaela Rask Madsena (University of Copenhagen) o jeho sociálněvědním výzkumu sledujícího evoluci ESLP a proměny v složení jeho soudců či závěrečný brainstorming obou vedoucích hlavního kurzu spolu s Arthurem Dyevem (Heidelberg University).

Celá letní škola byla vůbec skvělá v tom, že osazenstvo chaty bylo po celý čas „uzavřeno“ na jednom místě na úpatí horských vrcholů, a tudíž se diskutovalo vždy, všude a o všem a účastníci se mohli za dva týdny nebývale dobře poznat. Vzdělávání bylo též ideálně vyváжено s volnočasovými aktivitami - sportem, filmy nebo třeba i hrabáním sena na horských svazích. Všichni si tak nakonec domů odváželi spoustu nových znalostí a vzájemné inspirace do dalšího studia.

Letní škola. Foto: Lenka Píčová.

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Vendula Karásková – Miroslav Knob

Vnitrostátní právo

- Cviklová, L.: Vybrané aspekty prosazování právního a sociálního uznání osob s odlišnou genderovou identitou a sexuální orientací, *Právní rozhledy* 15-16/2013.
- Čurila, D.: Aplikace svislosti pojmu spravodlivost v právním poriadku Českej republiky, *Časopis pro právní vědu a praxi* 2/2013.
- Fabianová, Z., Ondřejová, E.: Odnětí možnosti realizovat právo na rodinný život jako žalovatelné porušení osobnostních práv, *Právní rozhledy* 15-16/2013.
- Hlouch, L.: Teorie mezer a současné právní myšlení, *Časopis pro právní vědu a praxi* 2/2013.
- Hollander, P.: Tiché pukání naší pozdní doby... (příspěvek z konference k 20. výročí zřízení Ústavního soudu), *Státní zastupitelství* 4/2013.
- Chmel, J.: Politika na Ústavním soudě? 1. část, *Časopis pro právní vědu a praxi* 2/2013.
- Koudelka, Z.: Právo a protikorupční kampaň, *Trestní právo* 9-10/2013.
- Kratochvíl, V.: Lednová abolicie (2013) a pokračování v trestném činu pod konkrétní kontrolou ústavnosti, *Státní zastupitelství* 4/2013.
- Krecht, J.: K ústavním zvyklostem, *Právní rozhledy* 18/2013.
- Kysela, J.: Glosa k výkladu čl. 27 Ústavy Nejvyšším soudem, *Státní zastupitelství* 5/2013.
- Kysela, J.: Klepání na bránu očištění, *Časopis pro právní vědu a praxi* 2/2013.
- Lehká, M.: Zajišťování cizinců správními orgány, *Soudní rozhledy* 9/2013.
- Novák, J.: Ústavněprávní pohádka o lékařské bojácnosti aneb kritika nutného obsazení Ústavního soudu, *Právní rozhledy* 15-16/2013.
- Šramel, B.: Ústavné zakotvení verejnej žaloby v Českej republike a Slovenskej republike: komparatívne zhodnotenie, *Státní zastupitelství* 5/2013.

- Vrzal, R.: Ke střetu práva na informace a ochrany osobních údajů v souvislosti se zasedáním zastupitelstva obce, *Časopis pro právní vědu a praxi* 2/2013.

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

- Bobek, M.: Kam až sahá právo EU? K věcnému aplikačnímu rámci unijního práva v členských státech, *Právní rozhledy* 18/2013.
- Crha, L.: Výkon vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence v evropských dokumentech k vězeňství, *Státní zastupitelství* 4/2013.
- Gárdos-Orosz, F.: Metódy smerujúce k definícii základných práv v praxi maďarského Ústavného súdu, *Právní obzor*, 4/2013.
- Grmelová, N.: Mimosmluvní odpovědnost Evropské unie. *Současná Evropa* 1/2013.
- Klučka, J.: Miesto medzinárodných organizácií v kodifikácii medzinárodného práva, *Právní obzor* 4/2013.
- Neubauer, J.: Historicky první sankce vůči České republice za nerespektování rozsudku Soudního dvora EU, *Právní rozhledy* 18/2013.
- Rytířová, L., Tepperová, J.: Ohrožuje Belgie volný pohyb osob?, *Časopis pro právní vědu a praxi* 2/2013.
- Strnad, Š.: Krize legitimacy Evropské unie – evropské děmos v nedohlednu. *Současná Evropa* 1/2013.
- Vomáčka, V.: Zásady unijního práva z oblasti ochrany životního prostředí, *Časopis pro právní vědu a praxi* 2/2013.

Politologie, mezinárodní vztahy, zahraniční politika

- Kalinič, P.: 5 Days of War – propaganda v rusko-gruzinském konfliktu. *Mezinárodní politika* 8/2013.
- Klíma, M.: Koncept klientelistické strany. Případová studie – Česká republika. *Politologický časopis* 3/2013.
- Kluknavská, A.: Od Štúra k parazitom: Tematická adaptácia krajnej pravice v parlamentných voľbách na Slovensku. *Politologický časopis* 3/2013.
- Novák, A.: Česká environmentální přímá akce v mezinárodním kontextu. *Mezinárodní vztahy* 3/2013.